

Valvira

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

Valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma vuosille 2020-2024

Päivitys vuosille 2021-2024

Dnro V/22232/2019
Päiväys 30.9.2020
ISSN-L 2242-2587
ISSN 2242-2587 (Verkojulkaisu)
ISBN 978-952-5978-71-1

Helsinki 2020

KUVAILELLEHTI

Julkaisun nimi

Valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma vuosille 2020-2024, päivitys 2021.

Julkaisija

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)

Julkaisun päivämäärä

30.9.2020

Dnroa

Dnro V/22232/2019

Tiivistelmä

Valvira on valmistellut valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman vuosille 2020-2024. Valvontaohjelmalla ohjataan kuntien terveydensuojelun valvontaa. Ohjelman tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä valtakunnallisesti sekä turvata ihmisille terveellinen elinympäristö. Tämä on ohjelman päivitys vuosille 2021-2024. Päivitykset on merkitty marginaaliin puhelukplalla (esimerkki viessä).

A blue speech bubble containing the word "Päivitetty" (Updated).

Avainsanat (asiasanat):

valvontaohjelma, valvontasuunnitelma, terveydensuojelu, suunnitelmallinen valvonta

ISSN-L

2242-2587

ISSN

2242-2587 (Verkkajulkaisu)

ISBN

978-952-5978-71-1

Sisällys

1	Yleistä	5
2	Toimintaympäristö.....	6
3	Valvontasuunnitelman sisältö.....	9
3.1	Tarkastus.....	9
3.2	Riskinarviointi ja tarkastustiheys.....	10
3.3	Näytteenotto ja tutkiminen	13
3.4	Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi.	14
3.5	Muut suunnitelmassa huomioitavat asiat.....	16
4	Terveydensuojelun painopisteet	17
5	Valvontaohjelmakauden arviointi	22
	Liite 1. Suunnitelmallisen valvonnan kohdetyypit, niiden riskiluokka ja tarkastustiheys.	24

1 Yleistä

Valvira laatii terveydensuojelulain mukaisen valvonnan ohjaamiseksi ja yhteensovittamiseksi valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman (valvontaohjelma). Valvontaohjelmassa on otettava huomioon ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisessa valvontaohjelmassa asetetut ympäristöterveydenhuollon yhteiset tavoitteet.

Valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma ja sen perusteella annettava ohjaus paikallisen valvontasuunnitelman laatimiseksi perustuu terveydensuojelulakiin (763/1994, 4 a §) sekä ympäristöterveydenhuollon yhteiseen valtakunnalliseen valvontaohjelmaan ja siinä sovittuihin periaatteisiin. Aluehallintovirastot valvovat, ohjaavat ja arvioivat terveydensuojelua alueellaan.

Tämä valvontaohjelma koskee ohjelmakauden 2020–2024 terveydensuojelulaissa tarkoitettua suunnitelmallista valvontaa, jota paikallinen viranomainen toteuttaa valvontasuunnitelmallaan. On huomattava, että terveydensuojelu sisältää suunnitelmallisen säännöllisen valvonnan lisäksi lukuisia muitakin valvontaan liittyviä tehtäviä. Näitä on käsitelty muun muassa valvontaohjelman [luvussa 3.5](#).

Valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman tavoitteena on

- yhtenäistää valvontakäytäntöjä koko maassa ja saattaa toiminnanharjoittajat samanarvoiseen asemaan valvonnan tiheyden ja laadun osalta sekä
- valvontaa suuntaavien painopisteiden avulla kohdistaa valvontaresurssit tehokkaasti ja suunnitelmallisesti edistämään elinympäristön terveellisyyttä.

Valvontaohjelma on terveydensuojelulain mukaan tarkistettava tarvittaessa. Esimerkiksi lainsäädännön tai valvonnan toimintakentän muutokset voivat aiheuttaa tarpeen valvontaohjelman tarkistamiseen.

Valvontaohjelman päivitys vuosille 2021-2024 koostuu pienistä tarkennuksista ja selvennyksistä. Sisällöllisesti on päivitetty etenkin toimintaympäristön kuvausta, jossa radonvalvontaa koskevia kohtia on ajantasaistettu ja korjattu. Pienempiä päivityksiä on sisällytetty riskinarviointia koskevaan lukuun ja näytteenottoa koskevaan lukuun. Valvontaohjelman liitteenä olevan tarkastustiheystaulukon käytettävyyttä on parannettu yhdenmukaistamalla sitä Vati-tietojärjestelmän ryhmitelyn kanssa.

Päivitetty

2 Toimintaympäristö

Terveydensuojelulain tavoitteena on suojella ihmisen terveyttä mm. huomioimalla terveydensuojelu yhteiskunnan eri toimintoja suunniteltaessa. Terveydensuojeluun kuuluu terveyshaittojen ennalta ehkäisy ja todettujen haittojen poistaminen tai vähentäminen. Terveyshaittoja voi syntyä esimerkiksi talousveden ja uimaveden laadusta, puutteellisesta hygieniasta sekä asuntojen, koulujen ja julkisten tilojen sisäilman laadun seurauksena.

Päivitetty

Radonvalvonnan käytännöt

Säteilylain (SäL 859/2018) mukaan kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo talousveden radioaktiivisuuden sekä asuntojen ja muiden oleskelutilojen sisäilman radonpitoisuuden viitearvojen noudattamista. Lisäksi kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo säteilylain 146 §:ssä tarkoitettua selvitysvelvollisuutta talousvettä toimitavan laitoksen ja muiden oleskelutilojen osalta. Säteilylain muutoksen yhteydessä asunnon ja muun oleskelutilan radonpitoisuuden viitearvoksi asetettiin 300 Bq/m^3 (STMa 1044/2018). Vastaavasti uuden rakennuksen suunnittelun ja toteutuksen viitearvo on 200 Bq/m^3 .

Säteilylaki (156 §) velvoittaa selvittämään eräiden muiden oleskelutilojen radonpitoisuudet. Muussa oleskelutilassa henkilö määrä on yleensä tilojen kokoon nähden asuntoja suurempi ja niissä oleskelee muitakin kuin työntekijöitä. Erityisesti lasten osalta altistumisen rajoittaminen on tärkeää, koska säteilyannos kertyy elimistöön koko elinajan ajan. Terveydensuojelulain mukaisia suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevia muita oleskelutiloja ovat mm. koulut, päiväkodit, tehostetun palveluasumisen yksiköt ja vastaanottokeskukset. Säteilylain 156 §:n mukainen selvitysvelvollisuus koskee tiloja, jotka sijaitsevat säteilylain 155 §:n 1 mom. 1–3 kohdassa tarkoitettussa paikassa. Näiden toiminnanharjoittajien on tarkastuksen yhteydessä annettava selvitys sisäilman radonpitoisuudesta. Säteilylain 156 §:n 2 momentissa on myös selvennetty tilanteita, joissa selvitystä ei tarvitse tehdä.

Säteilyturvakeskus toimii talousveden radioaktiivisuuden valvonassa asiantuntijatahona, joka tarvittaessa neuvoo kunnan terveydensuojeluviranomaista. Jos radonin aktiivisuuspitoisuus poikkeaa talousvesiasetuksessa säädetystä, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on viivytyksettä ilmoitettava poikkeamasta STUK:lle talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen mukaan (1352/2015, 19 § 2 mom) (jäljempänä talousvesiasetus).

Tapauksissa, joissa talousveden radonpitoisuus on laatuvaioitetta (alle 300 Bq/l) suurempi, mutta laatuvaatimusta ($1\ 000 \text{ Bq/l}$) pie-

nempi, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on harkittava korjaavien toimenpiteiden tarpeellisuutta riskinarvioinnin perusteella. Terveydensuojeluviranomainen voi tarvittaessa olla yhteydessä Säteilyturvakeskukseen, joka auttaa riskinarvioinnissa. Jos talousveden radonpitoisuuden laatuvaatimuksen enimmäisarvo (1000 Bq/l) tai viitteellinen vuosiannos (0,10 mSv) ylittyy, korjaavat toimenpiteet ovat säteilyturvallisuuksista aina välttämättömiä. Pienten talousvettä toimittavien laitosten valvonnassa (STMa 401/2001) on otettava huomioon, että radonin enimmäispitoisuus on laatusuositus.

Suomessa on laadittu [Kansallinen toimintasuunnitelma radonista aiheutuvien riskien ehkäisemiseksi](#). Suunnitelmassa asetetaan pitkän aikavälin tavoitteet ja keinot, joiden avulla radonista aiheutuvaa keuhkosyöpäriskiä Suomessa voidaan pienentää.

Muutokset Valviran ohjeissa

Päivitetty

Puolustusvoimat, STM ja Valvira ovat yhteistyössä linjanneet, että varuskuntien majoitustilat kuuluvat terveydensuojelulain suunnitelmallisen valvonnan piiriin ja ovat ilmoitusvelvollisia 13 §:n 1 mom. 6 kohdan perusteella. Mikäli varuskuntien majoitustiloista ei ole aikaisemmin tehty terveydensuojelulain mukaista ilmoitusta, pyydetään ilmoitus tehtäväksi. Puolustusvoimien kasarmien kuntosaleja, saunoja ja vastaavia oheistiloja käsitellään valvonnassa samoin kuin muidenkin valvontakohteiden oheistiloja.

Valviran viime vuosien ohjeita:

- Ohje koulun ja päiväkodin olosuhdevalvontaan, terveyshaitan ennaltaehkäisemiseen sekä selvittämiseen, [Valviran ohje 12/2018](#).
- Talusvesiasetuksen soveltamisohje, Valviran ohje 5/2020. Ohjeen liitteenä on talusvesiasetus, juomavesidirektiivi ja valvontatutkimusohjelmamalli, jota uudistettiin vuonna 2019.
- Terveydensuojelulain mukaisissa tutkimuksissa käytettävät menetelmät, [Valviran ohje 22/2018](#).
- Alusten tarkastusta ja saniteettitodistusten myöntämistä koskeva WHO:n käsikirja, Suomen kansallinen soveltamisohje, [Valviran ohje 24/2018](#).
- Terveydensuojelulain 13 §:n mukaisen ilmoitusmenettelyn soveltamisohje, sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen toimintayksiköt, [Valviran ohje 1/2019](#).
- Uimavesivälitteisen epidemian selvittäminen, [Valviran ohje 4/2019](#).

- Asumisterveysasetuksen soveltamisohje [osa](#) IV (pdf), päivitetty 19.2.2020.
- Ympäristöterveydenhuollon ekstranetistä saa tietoa ajankohtaisista asioista ja tulkinnoista.

3 Valvontasuunnitelman sisältö

Kunnan terveydensuojelun valvontasuunnitelman laatimista ohjaavat terveydensuojelulaki ja valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma.

TsL 6 §, 2-3 mom.

Kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva terveydensuojelun valvontasuunnitelma (kunnan valvontasuunnitelma). Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää.

Kunnan valvontasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon 4 a §:ssä tarkoitettu terveydensuojelun valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontasuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa.

Valvontasuunnitelmassa kuvattavia asioita ovat säännölliset tarkastukset, riskinarviointi, näytteenotto ja valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi. Valvontasuunnitelmissa on tärkeää käsitellä myös muuta valvontaa sekä muita terveydensuojelutehtäviä. Esimerkiksi asuntojen ja muiden oleskelutilojen olosuhdevalvonta ja terveyshaittaepäilyjen selvittäminen ovat merkittäviä ja aikaa vieviä tehtäviä. Muita kuvattavia asioita ovat muun muassa erilaiset säännöllisesti toistuvat viranomaislausunnot ja valvontaohjelman painopisteenä olevat elinympäristöterveyttä edistävät tehtävät sekä [luvussa 3.5](#) mainitut kohdat.

Terveydensuojelun valvontasuunnitelma voi palvella kunnan valvontatyötä elinympäristöterveyden edistämisessä laajemminkin. Kuntalaisilla tulisi olla käytettävissään tietoa elinympäristön tilasta ja siinä tapahtuvista muutoksista sekä niiden terveydellisistä vaikutuksista. Vastaavasti tietoa pitäisi olla myös kuntien omassa käytössä, jotta ne voivat ottaa terveysnäkökohdat huomioon riittävästi kaikessa elinympäristöä koskevassa päätöksenteossa.

3.1 Tarkastus

Säännöllinen valvonta on prosessi, johon tarkastus kuuluu yhtenä keskeisenä valvontatoimena. Valvontasuunnitelmaan kirjataan säännöllisen valvonnan tarkastuksen tavoite ja sisältö vähintään valvontakohdetyypeittäin. Tarkastusten määrittelyssä tuodaan esille, minkä lain perusteella tarkastuksia tehdään ja mitä kokonaisuuksia tarkastuksilla tarkastetaan (esitys kohdetyypeittäin tai kohteittain). Tämä on tärkeää, koska kohteeseen voi kohdistua usean eri ympäristöterveydenhuollon lain mukaista valvontaa. Asiakirjatarkastukset ovat osa valvonnan prosessia. Viranomaisohjeissa ja valvonnan ohjauksessa

voidaan antaa myös asiakirjojen tarkastamiseen ja tarkastusten mahdollisuuteen liittyvää tarkempaa ohjeistusta, kuten esimerkiksi talousvesiasetuksen soveltamisohjeen osassa I on annettu.

Terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on viime kädessä selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveystahetta tai esiintyykö tarkastuskohteessa sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joiden vuoksi terveystahetta voi syntyä. Mikäli tarkastuksella todetaan puutteita toiminnassa tai olosuhteissa, antaa terveydensuojeluviranomainen tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset tai -määräykset.

Moniin terveydensuojeluvalvonnan kohteisiin (esim. koulut) kohdistuu myös muiden viranomaisten suorittamaa valvontaa. Valvontatoiminnan kehittämiseksi ja tehostamiseksi on tarkoituksenmukaista tehdä yhteistarkastuksia, jolloin kohde tarkastetaan kattavasti samalla kertaa eri lainsäädäntövaatimusten mukaisesti. Yhteistarkastusten lisäksi myös muu tiedonvaihto viranomaisten kesken on tärkeää.

Tarkastuksesta on aina laadittava tarkastuskertomus, joka täyttää sille asetetut vaatimukset ja jossa huomioidaan muun muassa toimialakohtaiset ohjeet. Valvira on laatinut yhteistyössä valvontayksiköiden kanssa Vati-tarkastuslomakepohjat terveydensuojelulain suunnitelmallista valvontaa varten. Lomakkeet on päivitetty 2020 aikana ja ne on tarkoitus ottaa käyttöön 2021 alusta. Lomakkeet ohjataan löytyvät ympäristöterveydenhuollon ekstranetistä ja ovat täytettävissä Vati-tietojärjestelmässä. Tarkastuslomakkeiden käytöllä yhtenäistetään valvontaa valtakunnallisesti.

3.2 Riskinarviointi ja tarkastustiheys

Terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet on tarkastettava riittävän usein ja siten, että terveystahetta mahdollisesti aiheuttavat tekijät havaitaan tarkastuksilla. On huomioitava, että riskinarviointiin perustuvaa suunnitelman mukaista säännöllistä valvontaa ei voida korvata tai lopettaa terveystahettaepäilyn käsittelyn ajaksi, joka joissain kohdetyypeissä (kuten oppilaitoksissa) voi olla pitkäkestoinen ja ketjuuntuva. Sen sijaan epäillyn terveystahetan johdosta valvontakohteen valvonnan riskinarviointia tulee uudelleen arvioida ja tarkastustiheyttä mahdollisesti lisätä.

Terveydensuojelulain 13 §:n mukaiset toiminnot ovat ilmoituksenvaivaisia ja kuuluvat pääsääntöisesti suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Terveydensuojeluviranomaisella on aina kuitenkin mahdollisuus riskinarvioinnin perusteella pyytää ilmoitus TsL 13 §:n 1 mom. 6 kohdan mukaisesta toiminnasta ja ottaa toiminta suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Ilmoituksen sisällöstä on säädetty tarkemmin terveydensuojeluasetuksen (1280/1994) 4 §:ssä.

Terveydensuojeluviranomainen antaa ilmoituksen tekijälle todistuksen ilmoituksen vastaanottamisesta ja kirjaa valvontakohteen tiedot tietojärjestelmään. Todistuksen antamisen yhteydessä voidaan antaa

Päivitetty

toiminnanharjoittajalle ohjausta ja neuvontaa. Kohteen säännöllisen valvonnan arvioitu tarkastustiheys on suositeltavaa kertoa toiminnanharjoittajalle todistuksen antamisen yhteydessä ja samalla on hyvä todeta myös ensimmäisen suunnitellun säännöllisen tarkastuksen arvioitu ajankohta. Ilmoituksen käsittelyn yhteydessä arvioidaan mahdollisia terveyshaittoja. Niiden perusteella voi syntyä tarve antaa määräyksiä jo ennen toiminnan alkamista.

Terveydensuojelulain 18 §:n mukaiset talousvettä toimittavat laitokset tarvitsevat hyväksynnän ja 18 a §:n mukaiset laitokset ovat ilmoitussenvaraisia. Talousvesivalvonnan hyväksymis- ja ilmoitusmenettelyt on kuvattu tarkasti [Valviran ohjeissa](#).

Terveydensuojelulain mukaiset, suunnitelmallisen valvonnan kohteet jaetaan kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella on määritetty valvontaohjelman alustava tarkastustiheys (liite 1). Tämä tarkastustiheys on lähtökohtana valvontasuunnitelmaa laadittaessa, mikäli kohteelle ei vielä ole tehty kohdekohtaista riskinarviointia. Valvontaohjelman tarkastustiheys ei korvaa valvontayksiköiden tekemää riskinarviota, vaan valvontayksiköiden tulee arvioida alueellaan riskejä kohdekohtaisesti.

Kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella valvontakohteen suunnitelman mukaista tarkastustiheyttä voidaan tarvittaessa lisätä tai vähentää. Riskinarviointi perustuu toiminnasta ja tiloista mahdollisesti aiheutuviin terveyshaittoihin sekä toiminnan valvontahistoriaan sekä omavalvonnan toimivuuteen. Toiminnanharjoittajalle tulisi kertoa mihin tarkastustiheys perustuu ja miten hän voi siihen vaikuttaa. Riskinarviointi on jatkuva prosessi eli seuraavalla säännöllisen valvonnan tarkastuksella arvioidaan kohdekohtainen riski uudelleen, ellei sitä ole jostain syystä ollut tarvetta tehdä aikaisemmin. Säännöllisen valvonnan vähimmäistarkastustiheys on 0,2 eli yksi tarkastus viiden vuoden välein.

Valvontasuunnitelmassa olisi kuvattava valvontayksikön käyttämä riskinarviointiprosessi ja miten se etenee ilmoituskäsittelystä kohteen valvontaan. Valviran verkkosivuilla ja ympäristöterveydenhuollon ekstranetissä on ohjeita terveydensuojelulain mukaiseen valvontatarpeen arviointiin.

Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin kannalta ovat mm.:

- Altistuvien ihmisten määrä ja erityisryhmät (lapset, nuoret, vanhukset, liikuntarajoitteiset, sairaat)
- Altistavan tekijän määrittely (taudinaiheuttaja, myrkyllisyys)
- Altistuksen kesto ja/tai toistuvuus (jatkuva tai tilapäinen oleskelu)

- Aikaisemman valvonnan tulokset (onko korjaaviin toimenpiteisiin ryhdytty)
- Onko toiminta ilmoituksen tai hyväksymispäätöksen mukaista
- Toiminnanharjoittajan omavalvonta ja asiantuntemus sekä resurssit
- Tiedottaminen ja varautuminen häiriötilanteisiin
- Muut mahdollisesti terveyshaittaa aiheuttavat tekijät

Päivitetty

3.3 Näytteenotto ja tutkiminen

Talousveden sekä uima- ja allasvesien laadun valvonta on osa kohteen suunnitelmallista valvontaa ja valvontasuunnitelmaan sisällytetään arvio otettavista viranomaisnäytteistä. Suunnitelmasta on käytävä ilmi lainsäädännön edellyttämä vähimmäisnäytteenotto. Näytteet ja tutkimukset ovat tärkeä osa myös asumisterveysvalvontaa.

Viranomaisvalvontaan liittyvän näytteenoton voi suorittaa myös muu kuin terveydensuojeluviranomainen. Tällöin on kuitenkin varmistettava näytteenottajan pätevyys. Näytteenottajan on tunnettava näytteenottoon liittyvät yleiset periaatteet. Pätevyyden voi osoittaa henkilösertifioinnilla, esimerkiksi talousvesien, uima- ja allasvesien osalta [ympäristönäytteenottajan henkilösertifioinnilla](#). Terveydensuojeluviranomainen voi varmistaa pätevyuden myös muilla tarkoituksenmukaiseksi katsomillaan tavoilla. Perusteet on kirjattava valvontasuunnitelmaan.

Valvontasuunnitelmassa on esitettävä, missä [Ruokaviraston hyväksymissä laboratorioissa](#) viranomaisvalvontaa varten otetut näytteet tutkitaan. Tutkimusmenetelmien on oltava lainsäädännön mukaisia. Terveydensuojelulaki ja sen perusteella annetut säädökset määrittelevät varsin tarkasti näytteenoton ja tutkimukset. On syytä muistaa myös, että terveydensuojeluviranomaisen selvittäessä sisäympäristöön liittyviä terveyshaittoja esim. asunnoissa tai kouluissa, on asumisterveysasetuksessa (STMa 545/2015) mainittujen muuttujien määritykset tehtävä Ruokaviraston hyväksymissä laboratorioissa, hyväksytyillä menetelmillä.

Ruokavirasto valvoo hyväksymiensä laboratorioden toimintaa. Valvontayksikön on syytä sopia laboratorion kanssa sähköisestä analyysitietojen siirtopalvelusta sekä toiminnasta häiriötilanteissa ja virkaajan ulkopuolella. Veden välityksellä leviävien epidemioiden yhteydessä voidaan käyttää myös muita kuin Ruokaviraston hyväksymiä laboratorioita, esim. tutkittaessa patogeenejä. Kunnan terveydensuojelun valvontasuunnitelmassa on syytä kuvata virkaajan ulkopuolella toteutettavien, häiriötilanteisiin liittyvien talousvesi-, uimavesi- ja allasvesinäytteenottojen, näytteiden tutkimisen ja laboratoriopalvelujen saatavuuden lisäksi se, miten ja kenelle laboratorio ilmoittaa tutkimustuloksista. Häiriötilanteiden hoitaminen voi edellyttää ripeästi toteutettavia toimenpiteitä, minkä vuoksi vesitutkimustuloksista tiedottaminen tulee olla viivytyksetöntä. Saastumistilanteessa vedestä voidaan tutkia myös muita kuin valvontatutkimusohjelmaan sisältyviä muuttujia.

Talousveden laadun säännölliset valvontatutkimukset ja vähimmäistutkimustiheys on määritelty seuraavissa säädöksissä:

- STM:n asetus (1352/2015) talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista

- STM:n asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista.

Uima- ja allasvesien laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:

- STM:n asetus (315/2002) uimahallien ja kylpylöiden allasvesien laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- STM:n asetus (354/2008) pienten yleisten uimarantojen uima-veden laatuvaatimuksista ja valvonnasta
- STM:n asetusta (177/2008) yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta sovelletaan EU:lle raportoitavien uimarantojen valvontaan.

Muut säädökset:

STM:n asetus (545/2015) asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista

Valtioneuvoston asetus (152/2015) elintarvikelain, rehulain ja terveydensuojelulain nojalla tutkimuksia tekevistä laboratorioista

Valtioneuvoston asetus (1365/2011) elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä

3.4 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi

Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointia ja raportointia käsitellään ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa kappaleessa 2.8. Terveydensuojelussa säännöllisen tarkastus- ja näytteenotto toiminnan toteutumisen arviointi kuvaa osaa terveydensuojelun tehtävistä. Terveydensuojelun valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnissa on siksi tarpeellista käsitellä säännöllisen valvonnan lisäksi muun terveydensuojeluvalvonnan kattavuutta, vaikuttavuutta ja toteutumista. Valvontasuunnitelman painopisteiden laadullista toteutumista tulisi myös arvioida ja selostaa.

Terveydensuojelun valvontasuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa (TsL 6 §, 3 mom.). Valvontasuunnitelman tarkistamisen tarkoituksena on huolehtia siitä, että kunnan valvontasuunnitelma on ajantasainen ja ottaa huomioon mahdolliset muutokset lainsäädännössä, valvontaohjeissa sekä valvontakentässä. Käytännössä valvontasuunnitelman tarkistaminen edellyttää siten myös aiemman valvontasuunnitelman toteuman osittais- tai kokonaisarviointia. Valvontasuunnitelma kannattaa tarkistaa valvontasuunnitelmassa erikseen mainituin mää-

räajoin, sillä valvontakäytännöt uudistuvat jatkuvasti. Valvontasuunnitelman tarkistamisen osalta on huomioitava, että VYHA-tietojärjestelmän päivämäärät asettavat rajoituksia sille, milloin kunnat voivat raportoida valvontasuunnitelmien toteutumista aluehallintovirastoihin. Aluehallintovirastot arvioivat kuntien terveydensuojelun valvontasuunnitelmat ja niiden toteumat pääsääntöisesti arviointi- ja ohjauskäyntien yhteydessä.

3.5 Muut suunnitelmassa huomioitavat asiat

Lainsäädäntö sisältää paljon muitakin terveydensuojeluviranomais-tehtäviä, joihin on varattava henkilöresursseja ja työaikaa säännöllisen valvonnan lisäksi. Näitä ovat:

- ilmoitusten ja hakemusten käsittely
- häiriötilannesuunnitelmien laatiminen ja yhteensovittaminen mm. kuntien valmiussuunnitelmien kanssa sekä häiriötilanteiden harjoittelu
- epidemiaselvitykset
- asumisterveysasiat
- asiakasyhteydenotot sekä niihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet
- sidosryhmäyhteistyö ja lausunnot muille viranomaisille
- toimiminen terveydensuojeluasioiden asiantuntijana, neuvonantajana ja ohjaajana (esim. toiminnanharjoittajille suunnatut koulutukset ja informaatio-ohjaus)
- [kansainväliset laivatarkastukset](#) (toimintatavat terveysuhkien varalta)
- toiminnan kehittäminen

Terveydensuojelua valvotaan yhteydenottojen perusteella ilmoitusvelvollisten toiminnanharjoittajien lisäksi myös muissa kohteissa. Asiakasyhteydenotot sekä valvonta- ja terveyshaittaepäilyt ovat ensisijaisia suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla voi olla mahdollinen terveyshaitta.

4 Terveydensuojelun painopisteet

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman teemana on yhtenäinen valvonta ja yhteistyö. Tätä teemaa tukevat terveydensuojelulain valvontaohjelman painopisteet, joita ovat omavalvonnan tukeminen ja elinympäristöterveyden edistäminen.

Terveydensuojelulaki sisältää yleisperiaatteen, jonka mukaan toiminnanharjoittajan on suunniteltava ja toteuttava toimintansa siten, että terveyshaittojen syntyminen ehkäistään. Toiminnassa otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon yksilöiden tai ryhmien erityinen herkkyys ja niistä seuraavat erityisvaatimukset.

Taulukko 1. Terveydensuojelun valtakunnallisen valvontaohjelman painopisteet ohjelmakaudella 2020-2024.

Terveydensuojelun painopisteet (2020-2024)
Omavalvonnan tukeminen
<p>Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toiminnanharjoittajien tukeminen riskien tunnistamisessa, joista voi aiheutua terveyshaittaa ja toiminnanharjoittajan omavalvonnan korostaminen säännöllisen valvonnan riskinarvioinnissa • Omavalvonnan tukeminen tarkastuskäynnillä tai esim. toiminnanharjoittajille lähetetyllä lyhyellä kyselyllä, jonka tuloksia voidaan hyödyntää mm. riskinarvioinnissa, toiminnanharjoittajille suunnatussa neuvonnassa ja ohjauksessa • Talousveden laatuun vaikuttavien riskien arviointi ja -hallinta yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa ja valvontatutkimusohjelman päivittäminen
Elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö
<p>Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Viranomaisyhteistyön merkitys elinympäristöterveyden edistämässä merkittäväksi osaksi kuntien strategiatyötä • Terveystaittojen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy viranomaisten yhteistyönä • Häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien yhteensovittaminen sekä valmiusharjoitukset

Omavalvonnan tukeminen

Terveydensuojelulakiin on kirjattu toiminnanharjoittajan omavalvonta (TsL 2 §). Toiminnanharjoittajan on tunnistettava toimintansa mahdolliset terveyshaittaa aiheuttavat toiminnot sekä pyrittävä ennalta ehkäisemään ja vähentämään niitä. Omavalvonnalla ja sen toimivuudella on tässä merkittävä rooli. Omavalvonta on toiminnanharjoittajan itsensä tekemää järjestelmällistä ja jatkuvaa toiminnan seuranta ja arviointia. Omavalvonta koskee kaikkia toimijoita.

Terveydensuojeluviranomainen pyytää esimerkiksi tarkastuksen yhteydessä toiminnanharjoittajaa selvittämään, miten toimintaan vaikuttavat riskit on tunnistettu, miten niiden vakavuus on arvioitu ja mitä riskien hallintakeinoja on otettu käyttöön. Toiminnanharjoittajia voidaan joutua tukemaan riskien tunnistamisessa, joista voi aiheutua terveyshaittaa. Riskien tunnistamisella ja seurannalla on ennaltaehkäisevä vaikutus terveyshaittojen syntymiseen.

Talousveden turvallisen laadun perustana on toiminnanharjoittajan omavalvonta (TsL 20 §). Water Safety Plan ([WSP](#)) -työkalu on suositeltava apuväline toimintaympäristön seurannan, riskinarvioinnin ja muun omavalvonnan suunnittelemiseen. Viranomaisvalvonnalla varmistetaan, että talousveden laatu täyttää talousvesiasetuksen vaatimukset.

Elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö

Kunnan tehtävänä on alueellaan edistää ja valvoa terveydensuojelua siten, että turvataan terveellinen elinympäristö. Kunnan on tiedotettava terveydensuojelusta ja järjestettävä terveydensuojelua koskevaa ohjausta ja neuvontaa (TsL 6 §). Tarkoituksena on, että paitsi kuntalaisilla, myös kunnan eri viranomaisilla olisi käytävissään riittävästi tietoa elinympäristön tilasta ja siinä tapahtuvista muutoksista sekä niiden terveydellisistä vaikutuksista. Viranomaisten on yhteistyössä arvioitava paikalliset ympäristöterveysriskit ja asetettava tavoitteet niiden vähentämiselle. Yhteistyössä sovitaan toimenpiteet elinympäristöterveyden edistämiseksi, priorisointi sekä seuranta, ja nämä sisällytetään kuntien strategiaan ja hyvinvointityöhön.

Terveyshaittojen tunnistaminen ja ennalta ehkäiseminen edellyttävät jatkuvaa vuoropuhelua eri tahojen kesken. Parhaaseen lopputulokseen päästään säännöllisellä yhteistyöllä (esim. kuntien strategiatyöhön osallistuminen, maankäytön suunnittelu, epidemiaselvitystyöryhmän säännöllinen kokoontuminen, häiriötilanne- ja valmiussuunnitelmien yhteensovittaminen sekä harjoittelu).

Kuntaliitto on laatinut oppaan "[Ympäristöterveys ja yhdyskunnat](#)" maankäytön suunnittelun, rakennusvalvonnan, ympäristönsuojelun sekä ympäristöterveydenhuollon viranomaisten ja päätöksentekijöi-

den käyttöön. Oppaan keskeinen asia on alueidenkäyttö ja ympäristöterveyden huomioiminen päätöksenteossa. Hankkeisiin ja suunnitelmiin vaikuttaminen onnistuu parhaiten, kun terveydensuojeluviranomainen osallistuu neuvotteluihin varhaisessa vaiheessa tuomalla esille terveydensuojelun näkökulmia ja havaintoja myös ennen varsinaisia lausuntokierroksia (esim. YVA-selvitykset, alueiden käytön suunnittelu, rakennusluvut).

Taulukossa 2 on kuvattu erilaisia käsitteitä, tapoja ja kokoonpanoja, joissa terveydensuojeluviranomainen tekee tai voi tehdä yhteistyötä.

Taulukko 2. Esimerkkejä yhteistyötavoista.**Ennalta ehkäisevä terveydensuojelu**

Luvat, ilmoitukset, suunnitelmat, lausunnot, neuvottelut, tiedotus, ohjaus ja neuvonta	<ul style="list-style-type: none"> • rakennusvalvonta • ympäristönsuojelu (kunnat ja avi) • kaavoitus (kunnat, maakunta) • sosiaalihuolto (kunnat ja avi) • terveydenhuolto (kunnat ja avi) • avin alkoholihallinto
Varautuminen häiriötilanteisiin	
Valmiussuunnittelu, varautuminen, häiriötilanneharjoitukset, suunnitelmien yhteensovittaminen	<ul style="list-style-type: none"> • pelastusviranomaisen • kunnan johto (yhteistoiminta-alueella kaikki alueen kunnat) • ELY-keskus • Puolustusvoimat • avi • THL • toiminnanharjoittajat • terveydenhuolto • laboratoriot • viestintä
Terveyshaittaepäilyn selvittäminen	
Savuhaitta, meluvalitukset, tuulivoiman terveysvaikutukset, radonturvallinen rakentaminen	<ul style="list-style-type: none"> • ympäristönsuojelu • rakennusvalvonta • avin alkoholihallinto • STUK • THL
Kunnan epidemiaselvitystyöryhmä	
Tartuntataudit, epidemiat, varautuminen	<ul style="list-style-type: none"> • kunnan tartuntataudeista vastaava lääkäri • tartuntatautiyhdyshenkilö • kunnan virkaeläinlääkäri • vesihuolto
Sisäilmatyöryhmät	
Rakennusten terveellisyyden seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • kiinteistön omistaja • rakennusvalvonta • tilakeskus • kouluterveydenhuolto • työsuojelu • työterveys • tilojen käyttäjien edustaja • opetustoimi
Yhteistarkastukset	
Koulut ja päiväkodit	<ul style="list-style-type: none"> • kiinteistön omistaja • kiinteistön huollosta vastaava taho • rakennusvalvonta • tilakeskus • kouluterveydenhuolto • työsuojelu

	<ul style="list-style-type: none"> • työterveys • tilojen käyttäjien edustaja • toiminnan vastuhenkilö • pelastustoimi • hygieniahoitaja
--	---

Taulukossa 3 on kuvattu alue- ja keskushallinnon sekä tutkimuslaitosten roolia ja asiantuntijuutta terveyshaittojen arvioinnissa, tunnistamisessa ja ennaltaehkäisemisessä.

Taulukko 3. Esimerkkejä ohjaavista ja tukea antavista yhteistyötahoista

Yhteistyötaho	
avi	<p>Terveydensuojelu: valvonta, ohjaus, arviointi, virka-apu, talousveden kemiallisten laatuvaatimusten poikkeus ja TsL 52 §:n mukainen määräysvalta</p> <p>Työsuojelu: työpaikkojen terveellisyys ja turvallisuus</p> <p>Sosiaalihuolto: sosiaalihuollon yksiköt</p> <p>Alkoholihallinto: anniskelun jatkoaikahakemukset ja alkoholin myynnin ja tarjoilun valvonta</p> <p>Ympäristöluvut: ympäristöluvut, vesiluvut,</p> <p>Terveydenhuolto: terveydenhuollon valvonta, tartuntatautiviranomainen</p>
ELY	<p>Vesihuollon varautumisen valvonta ja häiriötilanneilmoitukset, vesihuoltolain mukaiset tehtävät, pohjavesien suojelusuunnitelmat, vesienhoitosuunnitelmat, avien antamien ympäristölupien valvonta, YVA- ja SOVA-selvitykset</p>
STUK	<p>Työpaikkojen sisäilman radon, talousveden radioaktiivisuus, solariumvalvonta, jne.</p> <p>Toimii asiantuntijana ja viranomaisena säteilyvaaratilanteessa, talousveden ja sisäilman radioaktiivisuuteen liittyvissä kysymyksissä, tutkii ja tulkitsee näytteitä, auttaa radonaltistuksen arvioinnissa, tiedottaa ja ohjeistaa kansalaisia talousveden ja sisäilman radonista ja terveysvaikutuksista.</p>
THL	<p>Terveydensuojelun asiantuntijalaitos, antaa ohjeita talousveden ja uimaveden häiriötilanteissa mm. näytteiden tutkiminen, tiedottaminen ja terveyshaittojen ennaltaehkäisy. Vastaa ihmisistä tai vedestä eristettyjen epidemian aiheuttajien tarkemmasta tutkimuksesta, tyyppityksestä ja seurannasta sekä auttaa terveyshaitan arvioimisessa. Tuottaa ympäristöterveyskysymyksiin liittyvää tutkittua tietoa ja tiedottaa</p>

	myös kansalaisia muun muassa pienhiukkasten terveysvaikutuksista. Tukee kuntia elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvityksessä.
Tukes	Kemikaalilain ja kuluttajaturvallisuuslain valvonta, kemikaalien ja muun muassa kosmetiikan tuotevalvonta, kuluttajapalveluiden turvallisuus, kaivoslain mukaiset asiat
Valvira	Ohjaa terveydensuojelulain valvontaa, laatii valtakunnallisen valvontaohjelman ja valvontaa tukevia ohjeita, TsL 52 §:n määräysvalta.
Ruokavirasto	Hyväksyy ja valvoo laboratorioita, ohjaa muun muassa elintarvikevalvontaa, toimii Vati-järjestelmän kotivirastona (vastaa järjestelmän ylläpidosta ja kehittämisestä)
Maakuntien liitto	Kaavoitus, maakuntaohjelmat

5 Valvontaohjelmakauden arviointi

Valvontaohjelman toteutumisen arviointi on tärkeä osa ohjelman jatkuvaa kehittämistä. Siinä hyödynnetään kuntien valvontasuunnitelmia ja niiden toteutumisesta tehtyjä arviointeja sekä valvontayksiköiltä saatavaa palautetta ja kehittämisideoita. Tavoitteena on, että aluehallintovirastot arvioivat valvontasuunnitelmat ja niiden toteumat kerran valvontaohjelmakaudella arviointi- ja ohjauskäyntien yhteydessä tai muulla soveltuvalla tavalla. Arviointi- ja ohjauskäyntien raporttien pohjalta voidaan tarkastella valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman ohjaavuutta ja sitä, kuinka asetetut tavoitteet ovat toteutuneet.

Valvira on yhdessä aluehallintovirastojen kanssa kehittänyt arviointi- ja ohjauskäynneille kysymyspohjan, jota käyttämällä terveydensuojeluvälivälön toteutumisesta saadaan myös valtakunnallista tietoa. Kysymyspohjaa käyttämällä saadaan tietoa myös muiden tehtävien kuin suunnitelmallisen valvonnan toteutumisesta. Näiden käyntien yhteydessä on hyvä kerätä myös erikseen palautetta ja havaittuja kehittämistarpeita valvonnan ohjauksen käyttöön.

Valvontaohjelman toteutumisen arvioinnissa tarkastellaan, miten hyvin valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma ohjaa terveydensuojelun suunnitelmallista valvontaa. Lisäksi arvioidaan suunnitelmallisen valvonnan kattavuutta sekä sitä, onko valvontaohjelman painopisteillä lisätty valvonnan vaikuttavuutta. Tärkeää on myös tarkastella painopisteiden näkymistä ja toteutumista valvonnassa.

Valvontaohjelman toteutumisen arvioinnissa on oleellista tarkastella myös sitä, miksi tavoitteisiin ei ole päästy tai mitkä tekijät ovat tuke-
neet tavoitteiden toteutumista. Toisaalta valvontaohjelman toteuman
arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota siihen, millä tavalla tavoitteiden
toteutumista sekä valvonnan vaikuttavuutta voidaan parantaa seu-
raavalla valvontaohjelmakaudella.

Liite 1. Suunnitelmallisen valvonnan kohdetyypit, niiden riskiluokka ja tarkastustiheys. Huom. Taulukon luokittelu perustuu Vati-tietojärjestelmässä käytettyyn luokitteluun, eikä siksi ole täysin yhtenevä säädöksiä sanamuotojen kanssa.

Suunnitelmallisen valvonnan kohdetyypit (Vatin luokittelu)		Riskiluokka	Tarkastustiheys/vuosi	
Toimintaluokka	Toimintatyyppi			
Talousveden toimittaminen	<i>Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (1352/2015)</i>			
		EU-raportoitava vedenjakelualue, vedentoimitus vähintään 1000 m ³ päivässä tai vähintään 5000 henkilölle (ominaisuustieto)	3	1
		Muu vedenjakelualue, vedentoimitus 10 - 999 m ³ päivässä tai 50 - 4999 henkilölle (ominaisuustieto)	3	1 (0,5 ¹)
	<i>Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (401/2001)</i>			
		Pieni vedenjakelualue, vedentoimitus < 10 m ³ /vrk tai alle 50 henkilölle (ominaisuustieto)	2	0,5 (0,3 ²)
Veden toimittaminen talousvettä toimittavalle laitokselle	<i>Tukkuvesilaitos (talousvettä toimittavalle laitokselle vettä toimittava toiminnanharjoittaja)</i>	3	1	
Kokoontuminen, julkiset huvi- ja kokoontumishuoneistot	<i>Lasten ja nuorten kohteet: kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten iltapäiväkerhot, lasten sisäleikkipuisot</i>	2 - 1	0,25	
Opetustoiminta, koulut ja oppilaitokset	<i>Esiopetus, peruskoulu, lukio, ammattioppilaitos, korkeakoulu, muu aikuiskoulutus ja muut koulut ja oppilaitokset</i>	2	0,3	
Majoitustoiminta, majoitushuoneistot	<i>Hotellit, hostellit, maatilamatkailu, asuntolat, kasarmit, jne.</i>	2 - 1	0,2	

¹ Jos vain jakelua.

² Jos vain jakelua.

Kauneudenhoitoa ja ihon käsittelyä suorittavat huoneistot ja laitokset	<i>Kosmetologiset huoneistot ja laitokset, tatuointi ja lävistys, muu ihon käsittely tai hoito</i>	2 - 1	0,25
	<i>Solarium</i>	2	0,2

Päivitetty

Suunnitelmallisen valvonnan kohdetyypit (Vatin luokittelu)		Riskiluokka	Tarkastustiheys/vuosi
Toimintaluokka	Toimintatyyppi		
Sosiaalihuollon palvelut, lasten päiväkodit ja vastaavat / lastenkodit / lastensuojeluyksiköt ja vastaavat / vanhainkodit ja vastaavat / muut sosiaalialan yksiköt	<i>Päiväkoti, ryhmäperhepäiväkoti, leikkitoiminta ja muu päivätoiminta, Lastenkodit, koulukodit ja nuorisokodit, ammatilliset perhekodit, muut lastensuojeluyksiköt, Vanhainkoti (laitoshuolto), vanhusten tehostetun palveluasumisen yksiköt (laitostyyppinen), Kehitysvammalaitos, muu kehitysvammaisten yksikkö (tehostettu palveluasuminen), Muut yksiköt (mielenterveys- ja päihdekuntoutajat; tehostettu palveluasuminen), Ensi- ja turvakodit, perhekuntoutusyksiköt, Muut yksiköt</i>	2	0,3
Liikunta ja virkistystoiminta, yleiset uimarannat / uimahallit, kylpylät ja muut yleiset allastilat / yleiset saunat / kuntosalit ja liikuntatilat	<i>Yleiset uimarannat (EU-uimarannat), huomattava määrä uimareita päivässä</i>	2	1
	<i>Pienet yleiset uimarannat</i>	2	1
	<i>Yleiset altaat</i>	3	1
	<i>Saunat</i>	2	0,5

	<i>Yleinen liikuntatila</i>	1	0,2
--	-----------------------------	---	-----

Riskiluokat:

Luokkaan 3 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa; esimerkiksi kun altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkä häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä, altistusaika on pitkä (korkea riski).

Luokkaan 2 kuuluvat ne kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski)

Luokkaan 1 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski).

Tarkastustiheys

- 2 kaksi kertaa vuodessa
- 1 kerran vuodessa
- 0,5 joka toinen vuosi
- 0,3 kerran kolmessa vuodessa
- 0,25 kerran neljässä vuodessa
- 0,2 kerran viidessä vuodessa

Valvira

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

PL 43
00521 Helsinki
Ratapihantie 9, 00520 Helsinki
Koskenranta 3, 96100 Rovaniemi
Puhelin 0295 209 111
Faksi 0295 209 700
Sähköposti: kirjaamo(at)valvira.fi

www.valvira.fi